

LUONNOS MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUKSEKSI PAKATUSTA VEDESTÄ

Taustaa

Luontaisen kivennäisveden ja lähdeveden ominaisuuksista, käsittelystä ja merkinnöistä säädetään neuvoston direktiivillä 80/777/ETY siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä komission direktiivillä 2003/40/EY. Direktiivi 80/777/ETY on Suomessa pantu täytäntöön viittausmenettelyllä eräiden elintarvikkeita koskevien Euroopan yhteisöjen direktiivien täytäntöönpanosta annetulla kauppaja- ja teollisuusministeriön päätöksellä (1312/1993). Direktiivi 2003/40/EY on pantu täytäntöön viittausmenettelyllä kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella (1102/2003).

Muun pakatun veden kuin luontaisen kivennäisveden tai lähdeveden laadusta, pakkaamisesta ja merkinnöistä säädetään pakatusta vedestä annetulla kauppaja- ja teollisuusministeriön päätöksellä (1658/1995). Kyseisen säädöksen soveltamisalaan kuuluvat myös lähdevedet, joiden osalta ei vuonna 1995 vielä ollut harmonisoituja vaatimuksia. Direktiiviä 80/777/ETY muutettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 96/70/EY siten, että sen soveltamisala laajennettiin kattamaan myös lähdevedet. Kauppaja- ja teollisuusministeriön päätös (1658/1995) on tältä osin ristiriidassa yhteisölainsäädännön kanssa.

Talousveden laadusta säädetään talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetulla sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella (46/2000).

Lainsäädännön muutostarpeet

Luontaisten kivennäisvesien ja lähdevesien sääntelyä siten, että kansallisessa lainsäädännössä ainoastaan viitataan asianomaisiin direktiiveihin, on pidetty ongelmallisena. Kokonaiskuvan saaminen luontaisia kivennäisvesiä ja lähdevesiä koskevista vaatimuksista on osoittautunut vaikeaksi sekä elintarvikealan toimijoille että valvontaviranomaisille. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että neuvoston direktiivi 80/777/ETY siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä komission direktiivi 2003/40/EY pannaan täytäntöön niin, että ne kirjoitetaan selkeästi auki kansalliseen lainsäädäntöön.

Muun pakatun veden kuin luontaisen kivennäisveden ja lähdeveden laatua ja valvontaa säännellään sekä elintarvikelain (23/2006) että terveydensuojelulain (763/1994) nojalla. Ongelmaksi on koettu eri säädösten edellyttämät päällekkäiset ennakkovalvontamenettelyt. Päällekkäistä sääntelyä on tarkoituksenmukaista purkaa. Päällekkäisyydestä ei ole kuitenkaan ole mahdollista täysin päästä eroon. Terveydensuojelulaissa säädetään vettä toimittavan laitoksen hyväksymisestä. Huoneistoa, jossa talousvettä käsitellään, pidetään elintarvikelain tarkoittaman elintarvikehuoneistona, joka on hyväksyttävä elintarvikelain edellyttämällä tavalla. Tarkoituksenmukaista kuitenkin olisi, että pakatun veden ominaisuuksista, laadusta käsittelystä ja merkinnöistä säädettäisiin pelkästään elintarvikelain nojalla.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole asetettu markkinoilla olevan pakatun veden mikrobiologista laatua kuvaavalle kokonaispesäkeluvulle vaatimuksia tai suosituksia. Sekä Suomessa että muissa maissa tehdyt selvitykset ovat osoittaneet, että pakatun veden mikrobiologinen laatu muut-

tuu säilytyksen aikana. Omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan helpottamiseksi pidetään tarpeellisenä asettaa markkinoilla olevan pakatun veden kokonaispesäkeluvulle ohjearvo. Ehdotettu kokonaispesäkeluku 50.000 pmy/ml perustuu Eurooppalaisen pullovesijärjestön (European Bottled Water Association EBWA) ohjeistukseen (EBWA 1999, EBWA 2006).

Pakatun veden valvontaan sovellettaisiin elintarvikelain säännöksiä. Lainsäädännön yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran on tarpeen antaa vaatimusten noudattamiseen ja valvontaan liittyviä ohjeita.

Asetusehdotuksen sisältö

Yleiset säännökset (1 ja 2 §)

Asetuksella säädetään kuluttajalle tai suurtaloudelle luovutettavaksi tarkoitetun pakatun veden ominaisuuksista, käsittelystä ja merkinnöistä (1 §).

Asetusta ei sovellettaisi veteen, joka toimitetaan kuluttajille tankissa. Tällaiseen veteen sovellettaisiin talousvettä koskevia säännöksiä. Esimerkiksi puolustusvoimat ottaa vettä vesijohtoverkosta erilaisiin säiliöihin ja tankeihin kenttäolosuhteissa käytettäväksi. Puolustusvoimilla on myös normaaliolojen häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten omia vedenpuhdistuslaitteistoja sekä mahdollisuus pakata puhdistettua vettä. Tällaisia siirrettäviä laitteistoja ei ole tarkoituksenmukaista pitää terveysuojelulain tarkoittamina talousvettä toimittavina laitoksina eikä elintarvikelain tarkoittamina elintarvikehuoneistoina.

Luontaisen kivennäisveden ja poreilevan luontaisen kivennäisveden määritelmät (2 § 1 ja 2 kohdat) vastaavat direktiivin 80/777/ETY määritelmiä.

Lähdeveden määritelmä (2 § 3 kohta) vastaa direktiivin 80/777/ETY määritelmää. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä, mitä tarkoitetaan ilmaisulla ”pakataan lähteellään”. Suomen kaltaisessa maastoltaan tasaisessa maassa lähteet ovat pääsääntöisesti pohjavesialueella, eikä veden pakkaaminen aina ole mahdollista lähteen välittömässä yhteydessä.

Kivennäisvedellä (2 § 5 kohta) tarkoitetaan talousvettä, johon on lisätty ihmisravinnoksi soveltuvia kivennäissuoloja vähintään 500 mg/litra. Tämä kansallinen määritelmä vastaa voimassa olevan kauppa- ja teollisuusministeriön asetukseen (1658/1995) sisältyvää määritelmää.

Pakatulla vedellä (2 § 6 kohta) tarkoitetaan luontaista kivennäisvettä, lähdevettä ja talousvettä, joka on tarkoitettu luovutettavaksi kuluttajalle tai suurtaloudelle pulloon tai säiliöön pakattuna. Pakatun veden määritelmän piiriin kuuluvat myös juomavesiautomaateista kuluttajalle luovutettavaksi tarkoitettu vesi. Luovutukselta ei edellytetä vastikkeellisuutta. Veden pakkaamiseen käytettävät pulot ja säiliöt on suljettava siten, että estetään veden saastuminen sekä mahdolliset väärennökset. Veden pakkaamiseen käytettävien pullojen ja säiliöiden on täytettävä elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuville materiaaleille ja tarvikkeille asetetut vaatimukset.

Luontainen kivennäisvesi (3-9 §)

Luontaisen kivennäisveden olennaisia ominaisuuksia koskevat vaatimukset (3 §, liite 1) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Näiden ominaisuuksien täytyy pysyä muuttumattomina, koska vesi on peräisin maan alta. Veden olennaiset ominaisuudet on tutkittava akkreditoituilla menetelmillä elintarvikelain 5 luvun tarkoittamassa hyväksytyssä laboratorioissa.

Luontaisen kivennäisveden tunnustamisesta vastaava viranomainen Suomessa on Evira. Tunnustamista koskevat vaatimukset (4 §) vastaavat direktiivissä (80/777/ETY) asetettuja vaatimuksia. Evira ilmoittaa Euroopan komissiolle veden tunnustamisesta luontaiseksi kivennäisvedeksi samoin kuin tunnustamisen peruuttamisesta.

Asianomaisen elintarvikevalvontaviranomaisen täytyy hyväksyä elintarvikelain edellyttämällä tavalla elintarvikehuoneisto, jossa luontaista kivennäisvettä käsitellään (5 § 1 mom.). Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä luontaisen kivennäisveden hyväksymistä koskevan hakeuksen liitteenä oltavalle selvitykselle asetettavista vaatimuksista. Luontaisen kivennäisveden hyödyntämisen edellytykset (5 § 2 mom.) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä veden ottopaikka. Luontaista kivennäisvesilähdettä hyödyntävän elintarvikealan toimijan velvollisuudet (5 § 3 mom.) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Elintarvikealan toimijan velvollisuuksien osalta on lisäksi noudatettava, mitä elintarvikelaissa ja erityisesti sen 3 luvussa säädetään. Elintarvikelain mukaisiin velvoitteisiin sisältyy myös omavalvontavelvoite.

Luontaisen kivennäisveden kemiallisesta laatua koskevat vaatimukset samoin kuin näiden vaatimusten analysointia koskevat vaatimukset (6 §, liite 2 ja 3) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia.

Luontaisen kivennäisveden mikrobiologiselle laadulle ottopaikassa ja markkinoinnin aikana asetetaan vaatimuksia (7 § 1-3 mom.), jotka vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Ottopaikassa luontaisen kivennäisveden pesäkeluvun on elvytyksen jälkeen vastattava luontaisen kivennäisveden normaalia elävä pesäkelukua (7 § 2 mom.). Laboratorioviljelyn yhteydessä elvytyksen tarkoituksena on saada esiin vedessä esiintyvien aerobisten kokonaisbakteerien lukumäärä. Ottopaikassa luontaisen kivennäisveden mikrobiologisen laadun arviointiin sovellettavat kokonaispesäkelukujen ohjearvot vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja ohjearvoja. Samoin pesäkeluvun määrittämistä koskevat vaatimukset (liite 1 kohta 3.3) vastaavat direktiivissä vahvistettuja vaatimuksia.

Sen lisäksi, mitä 7 §:n 1 momentissa säädetään luontaisen kivennäisveden mikrobiologisesta laadusta markkinoinnin aikana, asetuksessa esitetään asetettavaksi kokonaispesäkelukua koskevat kriteerit markkinoilla olevalle luontaiselle kivennäisvedelle. Kokonaispesäkeluku kuvaa mikrobien kokonaismäärää vedessä. Vaikka kokonaispesäkeluku ei kuvaa mahdollisten tautia aiheuttavien mikrobien kokonaismäärää, sen avulla voidaan kuitenkin seurata vedessä lisääntymiskykyisten mikrobien kasvua. Koska kokonaispesäkeluku ei ole terveysterveysteinen muuttuja, asetuksen liitteen 5 osassa C esitetyt kokonaispesäkeluvut ovat ohjearvoja. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä, minkälaisiin valvontatoimenpiteisiin valvontaviranomaisen tulisi ryhtyä näiden ohjearvojen ylittyessä.

Luontaisen kivennäisveden käsittelyä koskevat säännökset (8 §) vastaavat direktiivien 80/777/ETY ja 2003/40/EY säännöksiä. Luontaisen kivennäisveden käsittelystä otsonilla rikastetulla ilmalla on ilmoitettava asianomaiselle kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle ennen käsittelyn aloittamista.

Luontaisen kivennäisveden merkintöjä koskevat vaatimukset (9 §) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Luontaisesta kivennäisvedestä on käytettävä nimeä ”luontainen kivennäisvesi”. Poreilevan luontaisen kivennäisveden nimestä säädetään erikseen. Lisäksi säädetään muista luontaisen kivennäisveden merkinnöistä.

Lähdevesi (10-14 §)

Lähdevettä toimittava laitoksen täytyy olla terveysuojeluviranomaisen hyväksymä siten kuin terveysuojelulaissa säädetään (10 § 1 momentti). Hyväksymisen liitteenä olevaa selvitystä koskeva vaatimus vastaa direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä, mitä vaadittavalta selvitykseltä edellytetään. Lisäksi asianomaisen elintarvikevalvontaviranomaisen täytyy elintarvikelain edellyttämällä tavalla hyväksyä elintarvikehuoneisto, jossa vettä käsitellään tai pakataan.

Lähdevettä hyödyntävän elintarvikealan toimijan velvollisuudet (10 § 2 momentti) vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Elintarvikealan toimijan velvollisuuksien osalta on lisäksi noudatettava mitä elintarvikelaissa ja erityisesti sen 3 luvussa säädetään. Näihin elintarvikelain mukaisiin velvollisuuksiin sisältyy myös omavalvontavelvoite.

Lähdeveden kemiallisen laadun (11 §) täytyy täyttää talousveden kemiallista laatua koskevat vaatimukset pakkaushetkellä sekä markkinoinnin aikana. Vaatimus vastaa direktiivissä 80/777/ETY asetettua vaatimusta.

Lähdeveden mikrobiologiselle laadulle ottopaikassa ja markkinoinnin aikana asetetaan vaatimuksia (12 § 1-3 mom.), jotka vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja vaatimuksia. Ottopaikassa lähdeveden pesäkeluvun on elvytyksen jälkeen vastattava lähdeveden normaalia elävä pesäkelukua (12 § 2 mom.). Laboratorioviljelyn yhteydessä elvytyksen tarkoituksena on saada esiin vedessä esiintyvien aerobisten kokonaisbakteerien lukumäärä. Ottopaikassa lähdeveden mikrobiologisen laadun arviointiin sovellettavat kokonaispesäkelukujen ohjearvot vastaavat direktiivissä 80/777/ETY asetettuja ohjearvoja. Samoin pesäkeluvun määrittämistä koskevat vaatimukset (liite 1 kohta 3.3) vastaavat direktiivissä vahvistettuja vaatimuksia.

Sen lisäksi, mitä 12 §:n 1 momentissa säädetään lähdeveden mikrobiologisesta laadusta markkinoinnin aikana, asetuksessa esitetään asetettavaksi kokonaispesäkelukua koskevat kriteerit markkinoilla olevalle lähdevedelle. Kokonaispesäkeluku kuvaa mikrobien kokonaismäärää vedessä. Vaikka kokonaispesäkeluku ei kuvaa mahdollisten tautia aiheuttavien mikrobien kokonaismäärää, sen avulla voidaan seurata vedessä lisääntymiskykyisten mikrobien kasvua. Koska kokonaispesäkeluku ei ole terveysterveysteinen muuttuja, asetuksen liitteen 5 osassa C esitetyt kokonaispesäkeluvut ovat ohjearvoja. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määritellä, minkälaisiin valvontatoimenpiteisiin valvontaviranomaisen tulisi ryhtyä näiden ohjearvojen ylittyessä.

Lähdeveden käsittelyä koskevat vaatimukset (13 §) vastaavat direktiiveissä 80/777/ETY ja 2003/40/EY vahvistettuja vaatimuksia. Lähdeveden käsittelystä otsonilla rikastetulla ilmalla on ilmoitettava asianomaiselle kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle ennen käsittelyn aloittamista Mikäli pakattua vettä markkinoidaan lähdeveden nimellä, siihen ei saa lisätä muita aineita kuin hiilidioksidia.

Lähdeveden merkintöjä koskevat vaatimukset (14 §) vastaavat lähtökohtaisesti direktiivissä 80/777/ETY vahvistettuja vaatimuksia. Direktiivin 8 artiklassa esitetty vaatimus, jonka mukaan yhdestä lähteestä saatua vettä saa markkinoida ainoastaan yhdellä nimellä, on alun perin säädetty luontaisia kivennäisvesiä varten. Lähdeveden osalta vaatimusta ei pidetä perusteltuna, koska lähteen nimi on aina selkeästi mainittava lähdeveden merkinnöissä (14 § 3 ja 4 mom.). Tällä vaatimuksella varmistetaan, että kuluttajaa ei johdeta harhaan veden alkuperän suhteen.

Pakattu talousvesi (15-18 §)

Talousvettä pakattavaksi toimittavan laitoksen täytyy olla asianomaisen terveydensuojeluviranomaisen hyväksymä siten kuin terveydensuojelulaisissa säädetään. Lisäksi asianomaisen elintarvikevalvontaviranomaisen täytyy elintarvikelain edellyttämällä tavalla hyväksyä elintarvikehuoneisto, jossa vettä käsitellään tai pakataan (15 §).

Pakatun talousveden kemiallisen laadun täytyy täyttää sekä pakkaushetkellä että markkinoinnin aikana talousveden kemiallista laatua koskevat vaatimukset (16 §).

Pakatun talousveden mikrobiologisen laadun täytyy täyttää sekä pakkaushetkellä että markkinoinnin aikana talousvedelle asetetut vaatimukset (17 § 1 mom.). Asetuksessa esitetään lisäksi asetettavaksi kokonaispesäkelukua koskevat kriteerit markkinoilla olevalla pakatulle talousvedelle. Kokonaispesäkeluku kuvaa mikrobien kokonaismäärää vedessä, mutta se ei kuvaa mahdollisten tautia aiheuttavien mikrobien kokonaismäärää. Kokonaispesäkeluvun avulla voidaan kuitenkin seurata vedessä lisääntymiskykyisten mikrobien kasvua. Koska kokonaispesäkeluku ei ole terveysterveysteinen muuttuja, asetuksen liitteen 5 osassa C esitetyt kokonaispesäkeluvut ovat ohjeistoja. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määrittellä, minkälaisiin valvontatoimenpiteisiin valvontaviranomaisen tulisi ryhtyä näiden ohjeistojen ylittyessä.

Pakatun talousveden merkinnöissä on oltava tieto siitä, mistä talousvesi on otettu. Lisäksi on mainittava käsittelyistä, mikäli käsittely on muuttanut veden fysikaalisia, kemiallisia tai mikrobiologisia ominaisuuksia. Eviran ohjeistuksessa voidaan tarkemmin määrittellä, minkälaiset käsittelyt ovat mahdollisia.

Kivennäisvedellä tarkoitetaan pakattua talousvettä, johon on lisätty ihmisravinnoksi soveltuvia kivennäissuoloja vähintään 500 mg/litra (2 § 5-kohta). Kivennäisveden, johon ei ole lisätty hiilidioksidia, merkinnöissä on oltava maininta ”hiilihapoton”.

Asetusehdotuksen valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä virkatyönä. Valmistelun aikana on saatu lausunnot seuraavilta tahoilta: sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Sosiaali- ja terveysalan lupa- valvontavirasto Valvira, Suomen ympäristökeskus, Etelä-Suomen lääninhallitus, Itä-Suomen lääninhallitus, Oulun lääninhallitus, Pääesikunta, Kuntaliitto, Eläinlääkärihygieenikkojen yhdistys ry, Kunnallinen ympäristö- ja terveydenhoitoyhdistys ry, Ympäristö- ja terveysalan tekniset ry, Kuntien terveystarkastajat ry, Helsingin ympäristökeskus, Toholammin kunta, Vantaan kaupunki, Heinolan Viqua (Vellamo), FinnSpring Oy, Autobar Finland Oy, Eden Springs, Hartwall Oy, Suomen Pullovesiyhdistys, Elintarviketeollisuusliitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry.

Samalla kun asetusehdotus lähetetään uudelleen kansalliselle lausuntokierrokselle se notifioidaan muille Euroopan yhteisön jäsenvaltiolle ja Euroopan komissiolle teknisten määräysten ilmoitusmenettelyn kautta direktiivien 98/34 EY ja 98/48/EY mukaisesti.